

Den 6. september i år ble det av Landbrukets Emballageforretning og Gartnernes Felleskjøp S/L på Helsetmyra, V. Toten, demonstrert en to-hjuls traktor, «Moto-Standard», utstyrt med helbelter.

Traktoren har 9 Hk 2-takts motor, og brenselforbruket er oppgitt til ca. 1,5 liter pr. time. Vekten er ca. 200 kg. Trekkeevnen er på jevn vei ca. 1000 kg, utenfor vei og på grøftet myr ca. 500 kg.

Helsetmyra kan nå ansees som en ugrøftet myr med grunnvannet stående like i dagen. Forholdene på myra var så ugunstige for traktorkjøring, som vel mulig. Det ble derfor noe av en sensasjon å se hvordan traktoren med tilhenger gikk tvers over teiger og torvgraver. Tilhengeren hadde for liten bæreevne, men det vil kunne rettes på uten for store omkostninger, og en må på alminnelig grøftet myr kunne gå ut fra at traktoren vil kunne trekke en tilhenger med 500 kg nyttelast.

For torvstrøprodusenter har det vært et savn at en ikke har hatt en traktor som har passet til transport fra småhus, hesjer eller kuver til myrenes hovedspor. En har måttet bære eller trille torven med trillebår. Dette er et tungt arbeide. Det er grunn til å anta at traktoren fra L. O. G. vil kunne rasjonalisere transporten på myrene.

A. Ordning.

BRENNTORVPRODUKSJONEN I 1957.

Av direktør Aasulv Løddesøl.

Vi har igjen en «brenntorvsesong» bak oss, og resultatet foreligger nå i form av oppgaver fra fylkenes og/eller herredenes forsyningsnemnder. De statistiske oppgavene er innsamlet av Myrskskapet direkte fra de nevnte institusjoner unntagen for Finnmark fylkes vedkommende. Her er det Statens torvmester, Aksel Stock, som har foretatt innsamlingen av produksjonsoppgavene fra herredenes torvtilsynsmenn. I Finnmarks 20 kommuner — er det for tiden i alt 61 torvtilsynsmenn. M. a. o. har flere kommuner mer enn en torvtilsynsmann, eksempelvis er det i alt 7 tilsynsmenn for torvtaking på Statens grunn i et vidstrakt herred som Kistrand. Det er imidlertid Nord-Varanger kommune som har den største brenntorvproduksjon i Finnmark, og der er det 4 torvtilsynsmenn.

Den samlede brenntorvproduksjon i hele landet i 1957 utgjør ifølge produksjonsoppgavene 835.700 m³. Sammenliknet med det tilsvarende tall for 1956, er det en økning på 34.900 m³ (jfr. tabell 1).

Som vanlig i de senere år utgjør stikktorv den alt overveiende del av det produserte kvantum torvbrensel også i 1957. Stikktorvproduksjonen foregår som bekjent først og fremst i de skogløse og

skogfattige kystdistriktene på Vestlandet, i Trøndelag og Nord-Norge. Her er produsent og forbruker en og samme person, og noe avsetningsproblem foreligger følgelig ikke slik som for maskintorvs vedkommende. M. a. o. er brenntorvproduksjonen for tiden først og fremst et spørsmål om selvforsyning med brensel og ikke et spørsmål om forsyning med brensel på det nasjonale plan. Likevel har selvsagt det brenselet som produseres innenlands betydning nasjonaløkonomisk sett, fordi det tjener til å begrense importen av utenlandsk brensel og derved sparer Staten for ikke uvesentlige valutauttellingene. For såvidt skulle man vente at Staten var interessert i å støtte alle former for innenlandsk produksjon av brensel og følgelig også torvbrenselproduksjonen — om ikke på annen måte — så i hvert fall ved å stille seg som avtaker av det torvbrenselet som ikke finner avsetning på annen måte. Det viser seg imidlertid at det har vært meget vanskelig å få statsinstitusjoner til å gå inn for kjøp av torvbrensel i noen større utstrekning. Det må likevel nevnes at enkelte militæranlegg o. l. institusjoner, og videre Norges Landbruks-høgskole, har vært trofaste avtakere av maskinbehandlet brenntorv i en lengre årrekke. Følgelig har noen få maskintorvanlegg for produksjon av torv til salg kunnet holdes i gang på Østlandet. Men det store antall av statsinstitusjoner foretrekker annet, fortrinnsvis importert brensel som er lettere å fyre med. Å få opparbeidet noen større produksjon av maskintorv, torvbriketter eller formbrensel for salg utenom de egentlige brenselkriser er derfor meget vanskelig for ikke å si umulig i vårt land.

Vi skal så se litt på årets produksjonsresultat og gi noen kommentarer til dette:

Som allerede nevnt er det produsert ca. 835.700 m³ brenntorv i år eller ca. 35.000 m³ mer enn i 1956. Det er imidlertid bare i tre fylker — nemlig Nordland, Troms og Østfold — at produksjonen har vært nevneverdig større enn året før. Særlig i Nordland og Troms fylker var økningen påtakelig i en rekke kystherreder hvor torvstikking i år ble foretatt på mange eldre felter som har vært nedlagt i flere år. Dette kan muligens tilskrives høye priser på importert brensel, men kanskje først og fremst det feilslagne fiske siste vinter, som gjør at det er mindre penger blant folk til å kjøpe brensel for. I Finnmark fylke derimot har torvproduksjonen gått tilbake med vel 2.000 m³. I betraktning av at det er 1872 familier i alt som har stukket torv på Statens grunn, og i tillegg til dette antakelig atskillig mer enn 100 familier som har egne torvtak, er nedgangen imidlertid liten regnet pr. husstand.

Hva de øvrige stikkertorvproduserende fylker angår, så viser oppgavene fra Sør-Trøndelag og Sogn og Fjordane at årets produksjon tilsvarer fjorårets. Derimot er det nedgang i produksjonen både i Nord-Trøndelag, Møre og Romsdal, Hordaland og Rogaland fylker (jfr. tabell 1). Nedgangen er likevel ikke særlig stor regnet i m³, men

Tabell 1. Fylkesvise oppgaver over brenntorvproduksjonen i 1957.

Fylke	Beregnet normal brenntorvproduksjon			Brenntorvproduksjon i 1956		Brenntorvproduksjon i 1957		Brenntorvproduksjon i 1957 i forhold til:	
	I alt m ³	Herav maskintorv m ³		I alt m ³	Herav maskintorv m ³	I alt m ³	Herav maskintorv m ³	Normalproduksjon m ³	Fjorårets produksjon m ³
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Østfold	—	—	12 150 ¹⁾	12 150 ¹⁾	15 400 ¹⁾	15 400 ¹⁾	15 400	+	3 250
Akershus	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hedmark	18 000	18 000	—	—	—	—	÷ 18 000	÷	—
Oppland	1 500	1 200	3 500	3 500	2 000	2 000	÷ 500	÷	1 500
Buskerud	500	400	—	—	—	—	÷ 500	÷	—
Vestfold	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Telemark	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Aust-Agder	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vest-Agder	2 000	—	450	—	500	—	÷ 1 500	÷	50
Rogaland	150 000	1 000	34 500	—	31 500	—	÷ 118 500	÷	3 000
Hordaland	130 000	—	18 200	—	14 300	—	÷ 115 700	÷	3 900
Sogn og Fjordane	50 000	—	20 000	—	20 000	—	÷ 30 000	÷	—
Møre og Romsdal	165 000	—	74 250	—	66 000	—	÷ 99 000	÷	8 250
Sør-Trøndelag	245 000	—	171 500	—	171 500	—	÷ 73 500	÷	—
Nord-Trøndelag	55 000	—	39 000	—	33 550	—	÷ 21 450	÷	5 450
Nordland	380 000	—	275 000	200 ¹⁾	323 000	400 ¹⁾	÷ 57 000	÷	47 500
Troms	167 000	—	91 850	—	100 200	—	÷ 66 800	÷	8 350
Finmark	97 700	—	59 900	—	57 750	—	÷ 39 950	÷	2 150
I alt for riket . . .	1 461 700	20 600	800 800	15 850	835 700	17 800	÷ 626 000	÷	34 900

1) Inklusive torvbriketter (og formbrensel) omregnet etter 3 m³ pr. tonn.

prosentisk teller det ikke så lite, i hvert fall for Hordalands vedkommende.

Av Sørlandsfylkene er det bare i Vest-Agder at det produseres en del stikk torv i noen få herreder, anslagsvis 500 m³ i 1957 eller omtrent samme kvantum som foregående år.

Hva produksjon av torvbrensel i Sør-Norge for øvrig angår, så har det siste sommer vært produsert en del maskintorv i Østfold og Oppland fylker, og i førstnevnte fylke også en del torvbriketter. Maskintorvproduksjonen har foregått med 3 såkalte enmannsmaskiner, hvorav 2 har vært i drift i Østfold og 1 i Oppland, torvbriketter er derimot fremstilt bare ved 1 fabrikk i Østfold (A/S Torvbriketts anlegg ved Aspedammen i Idd). I alt utgjør denne produksjon 17.400 m³ (torvbriketter er da angitt som maskintorv, omregningsfaktor 1 tonn briketter til 3 m³ maskintorv). Dette er 1.750 m³ mer enn i 1956. Produksjonen ville ganske sikkert ha vært større hvis det hadde lyktes for produsentene å oppnå salgskontrakter for et større kvantum fra våren av, men det lyktes dessverre ikke.

I tillegg til maskinprodusert torvbrensel i Sør-Norge kommer ca. 400 m³ maskintorv (og formbrensel) som er produsert i Nord-Norge, størsteparten ved forsøksanleggene på Vikeid i Sortland herred. Et lite, nystartet maskintorvanlegg i Hadsel herred, Nordland, kom så sent i gang at det bare ble «prøvedrift» i år.

Sees årets produksjonsresultat av brenntorv i relasjon til såkalt normal produksjon før siste verdenskrig, utgjør den ca. 57 %. Det er en rekke forhold som har ført til denne tilbakegangen, noe som det kan ha sin interesse å komme nærmere inn på.

Tilbakegangen i stikk torvproduksjonen i de Vestlandske, Trønderske og Nord-Norske kystbygder skyldes for det første at torvmyrene i mange bygder nå praktisk talt er tømt for god brenntorv. Dette har i en lengre årrekke ført til en utstrakt jordødeleggelse, idet torvdriften ble flyttet fra de dype og suksessivt avtorvede brenntorvmyrene til grunnere lyng- og grasmyrer — delvis også til lyngrabber — og denne lyng- og grastorva ble så brukt som brensel. På de dype brenntorvmyrene kan torvstikking foretas uten skade — ja, ofte med fordel — for en fremtidig utnyttelse av grunnen til dyrking, beiter o. l. Dette vel å merke hvor myrenes torvlag ikke ligger direkte på fjellgrunn. Gjør de det, noe som for øvrig er nokså alminnelig i mange kystbygder, ble det oftest lagt alt for lite torv igjen i torvgravene for en senere rasjonell utnyttelse av myrene.

Her var det at «Komitéen for myr og jordvern i kystbygdene» («Jordvernkomitéen»), som ble oppnevnt av Landbruksdepartementet i 1936 på initiativ av Myrselskapet, satte alle krefter inn for å få stoppet denne jordødeleggende brenntorvdriften. Ifølge oppgaver som «Jordvernkomitéen» skaffet til veie var det i slutten av 1930-årene i 110 skogløse eller skogfattige kystherreder på strekningen fra og med Hordaland i sør til og med Finnmark i nord,

ødelagt eller sterkt forringet et samlet areal av 55.435 dekar. Den årlige jordødeleggelse utgjorde i alt 1.030 dekar. Disse oppgavene bygges på materiale som er tilrettelagt av jordstyrene i de enkelte herreder, og oppgavene ble kontrollert og delvis supplert ved undersøkelser i marken av Myrselskapets funksjonærer og delvis av pålitelige folk som var engasjert av «Jordvernkomitéen». Materialet ble fremlagt av komitéen i 10 innstillinger, den siste forelå i 1946. Denne inneholder bl. a. fylkesvise sammendrag både vedkommende jordødeleggelsens omfang og — i de vanskeligst stilte kystbygder — også over gjenværende ressurser av brenntorv, foruten en rekke andre data. I denne forbindelse er det imidlertid viktigst å referere hvilke botemidler som «Jordvernkomitéen» foreslo for å få stanset jordavskrapingen. De viktigste forslag var:

1. Effektiv opplysnings- og konsulentvirksomhet vedkommende brenntorvdriften.
2. Utvidet skogreising i forbindelse med anlegg av kulturbeiter.
3. Utvidet statsstøtte til kystbygdenes elektrisitetsforsyning.
4. Statsstøtte til bygging av torvtransportveier og større avløpskanaler m. v.
5. Opprettelse av torvtilsyn og ordning av visse rettslige forhold i forbindelse med brenntorvdriften.
6. Forslag til lov om jordvern.

Flere av disse forslag ble velvillig mottatt i Landbruksdepartementet, bl. a. fikk Myrselskapet støtte til opprettelse av 2 faste konsulentstillinger med hovedformål å arbeide for en rasjonalisering av brenntorvdriften i kystbygdene. Dette arbeid har nå pågått i atskillige år og med godt resultat. I bygder hvor myrene er mer eller mindre tømt for brenntorv, og hvor det ikke finnes brenntorvmyrer i rimelig avstand fra forbruksstedene, må nødvendigvis brenntorvproduksjonen søkes begrenset for å redde jordsmonnet. Den ødeleggende jordavskrapingen er nemlig nå forbudt ved lov, da «Jordvernkomitéen»s forslag til «Lov om jordvern» ble vedtatt av Stortinget i 1949. En viktig faktor i arbeidet mot jordødeleggelsen er dessuten opplysningsvirksomheten som Myrselskapet driver, og som ganske sikkert har ført til at mange torvprodusenter er blitt vekket, og nå ser de skadelige følger av jordavskrapingen, hva de tilsynelatende tidligere ikke har gjort.

Et annet forhold av stor betydning for å motvirke jordødeleggelsen er elektriseringen av kystbygdene. I denne forbindelse kan nevnes at i alt 23 forsyningsnemnder bare på Vestlandet i forbindelse med årets brenntorvstatistikk melder om redusert torvforbruk p. gr. a. lettere adgang til elektrisk kraft. Liknende meldinger har vi i år fått fra Helgeland i Nordland. Slike gledelige opplysninger har for øvrig gjentatt seg i mange av de senere års oppgaver over størrelsen av brenntorvproduksjonen i kystbygdene vest og nord i landet.

Fra en rekke herreder er det i år meldt om mangel på arbeidskraft — eller at arbeidshjelpen er for dyr — som årsaker til nedgangen i brenntorvproduksjonen. Det lønner seg m. a. o. ikke å stikke torv fordi det har vært lett adgang til bedre lønnet arbeid. Det bør også nevnes at «den uvanlig våte sommer» blir anført som årsak til tilbakegangen, bl. a. fra Rogaland og Hordaland fylker.

Den utviklingen som har foregått i de senere år i en rekke kystbygder langs vår skogbare kyst med en gradvis tilbakegang i brenntorvproduksjonen, må m. a. o. sees på som gunstig da den har medført at jordødeleggelsen er stoppet eller gått sterkt tilbake. Ved befaringer som jeg har foretatt de senere år, både på Vestlandet og i Nord-Norge, har det vært interessant å kunne konstatere at store deler av befolkningen stort sett har akseptert forbudet mot jordavskrapingen. Men det finnes jo også en del som fremdeles driver rovdrift på torvmyrene, det gjelder særlig folk som har torvretter på annen manns eiendom. Selv om det ifølge «Jordvernloven» nå er adgang til å få avløst torvrettigheter mot pengeerstatning, vegrer mange grunneiere seg for å gå rettens vei i tilfeller som disse. Det er jo for øvrig også et pengespørsmål å få slike gamle bruksretter avløst og som for mange kan være vanskelig å løse. I denne forbindelse kan det opplyses at Landbruksdepartementet i henhold til gjeldende lov i enkelte tilfeller har ytet bidrag til avløsning av torvretter, noe som departementet har adgang til under kap. 658. Dette er en form for støtte til jordvernarbeidet i kystbygdene som kanskje ikke er alminnelig kjent, men som en bør være oppmerksom på.

I Myrselskapets årlige oversikter over brenntorvproduksjonen pleier vi gjerne å sammenlikne hvordan brennverdi og priser for torvbrensel stiller seg i forhold til enkelte andre brenselssorter. Tar vi f. eks. skogsved, og regner at 2,5 m³ stikktorv eller 2,1 m³ maskintorv har samme brennverdi som 1 favn 60 cm skogsved, får vi at 1957-års produksjon av torvbrensel tilsvarer følgende antall favner:

Stikktorv	817.900 : 2,5 = 327.160 favner
Maskintorv (og torvbriketter)	17.800 : 2,1 = 8.476 »

I alt 335.636 favner

Ifølge Landbruksdepartementets statistikk vedkommende produsert vedkvantum for salg, er det siste sesong produsert i alt 273.746 favner ved fordelt med ca. 2/3 på lauvved og ca. 1/3 på barved. Omregnes lauvveden til barved etter forholdstallet 1 favn lauvved til 1,25 favner barved, tilsvarer den samlede vedproduksjon i 1957 ca. 320.000 favner barved. M. a. o. kan vi regne at den produserte brenn-

torv i siste sesong i brennverdi eller antall kalorier utgjør noe mer enn det vedkvantum som er produsert for salg i denne sesongen. Den såkalte «heimeproduksjon» av ved i år oppgir Landbruksdepartementet til ca. 1,2 millioner favner.

Det kan videre være av interesse å foreta en sammenlikning mellom torvproduksjonen i 1957 og vanlig kull. Vi regner da — som i tidligere år — at 8 m³ stikktorv eller 6 m³ maskintorv tilsvarer 1 kulltonn i brennverdi:

Stikktorv	817.900 : 8 =	102.238 kulltonn
Maskintorv (og torvbriketter)	17.800 : 6 =	2.967 »
I alt		<u>105.205 kulltonn</u>

Hvis denne brenselmengden ikke hadde vært produsert her i landet, måtte den antakelig ha vært importert. Når vi først er inne på denne siden ved brenntorvproduksjonen, kan det ha sin interesse å konstatere hva årets brenntorvproduksjon motsvarer i penger hvis samme kalorimengde skulle ha vært innkjøpt fra utlandet i form av kull.

For tiden er prisen på amerikansk kull levert i norsk havn ca. kr. 140,— pr. tonn. Følgelig representerer årets produksjon av torvbrensel — omregnet til kulltonn p. grl. a. brennverdien — rundt regnet 15 millioner kroner. Dette er så stort et beløp at det er verd å regne med, ikke minst valutamessig sett.

Vi kan også foreta en annen sammenlikning. Hvis importert brensel skulle ha vært levert på forbruksstedene, dvs. rundt om i de mange små fiskerheimene og på småbrukene langs vår oppdelte, langstrakte kyst fra Rogaland til Finnmark, ville prisen på kull — eller annet brensel — vært betydelig høyere. Det kan i denne forbindelse nevnes at i Oslo koster harpede kull for tiden 232,— pr. tonn levert til forbruker og sinders kr. 310,— pr. tonn. Prisen pr. hl koks levert til forbrukerne er nå kr. 15,— pr. hl. Det er følgelig klart at torvprodusentene sparer ganske meget ved å produsere sitt brensel selv.

Det kan ha sin interesse å reflektere litt over hvor mange familier i Norge som selv produserer sitt torvbrensel. Det vanlige årsforbruk av stikktorv for en vanlig familie varierer gjerne fra ca. 25 til 30 m³ pr. år. I Finnmark hvor vi har nøyaktigere oppgaver over hvor mange husstander som stikker torv på Statens grunn og likeså over det produserte torvkvantum, er den gjennomsnittlige torvproduksjon i år 28 m³ pr. husstand. Brukes dette gjennomsnittstall som grunnlag for en beregning av hvor mange familier som er selvfor-synende med brensel av årets brenntorvproduksjon, finner vi at i alt ca. 30.000 familier dekker hele sitt brenselbehov av egen produksjon. I virkeligheten er det mange flere familier som stikker noe torv, men

som dekker en del av brenselforbruket med elektrisk strøm, ved, koks eller andre brenselstyper.

Til slutt noen ord om den beredskapsmessige siden ved brenntorvproduksjonen. Det vil være av stor betydning for en hurtig utbygging av brenntorvproduksjonen under en eventuell ny brenselkrise, at det finnes en grunnstamme å bygge på. Dette bør de offentlige organer som har ansvar for vår beredskap, ikke glemme. En stor brenntorvproduksjon lar seg vanskelig improvisere. Det må et planmessig og grundig forarbeid til hvis man på kort varsel skal kunne stable på benene en produksjon av torvbrensel som virkelig teller noe i en krisesituasjon.

Oslo, den 23. november 1957.

Aa. L.

NYE MEDLEMMER I 1957.

Livsvarige:

Austevoll kommune, Storebø.
Bø kommunale tiltaksråd, Straumsjøen.
Gran jordstyre, Gran (tidl. årsbetalende).
Hera grøftingslag, Steinsgård p. å.
Norang, Eldar, Norangdal.
Norang, Ola, sekretær, Møllergt. 16, Oslo.
Ording, Alf, tekniker, Nittedal.
Robergmyrene, A/L, v/Dag Klaveness, Lysaker.
Skjølberg, Audulv, agronom, Innsmøla.
Skogene, Aktieselskapet, Elverum.
Statens Ungdoms- og Idrettskontor, Oslo.
Sween, Borger, forvalter, Fluberg.

Arsbetalende:

Andresen, Ole, Hestvika.
Aspenes, Alf, verkstedeier, Øverbygd.
Bentzen, Amund, gårdbruker, Engesund pr. Bergen.
Borge, Ole, torvstrøfabrikant, Disenå.
Bryne, Sverre, kalkulatør, Bryne.
Bulldozereiernes Landsforening, Klingenberggt. 7, Oslo.
Butenschøn, Sine, frk., Jonsrudveien 9, Oslo.
Elverum, Johan, sivilingeniør, Stockholm.
Gjefsen, G., landbrukslærer, Stange.
Gjerde, Hans, disponent, Norderhov.
Haugen, Hans T., gårdbruker, Steinsfjerdings.
Justad, Kåre, gårdbruker, Hellesvik.
Kautokeino kommune, Kautokeino.